

Hermann Róbert:

175 ÉVES A MAGYAR HONVÉDSÉG

ÖSSZEFOGLALÓ: *A katona kész a legrágábbat, az életét adni a hazáért, a honért, amelynek – mint a honvéd elnevezés is mutatja – őrzője, védelmezője. S a honvéd név még egy dolgot fejez ki: azt a tényt, hogy a Magyar Honvédség születése óta a hon védelmét tartotta s tartja ma is legfontosabb feladatának. A szerző a Magyar Honvédség 175. születésnapja kapcsán adja közre gondolatait.*

KULCSSZAVAK: *nemzetőrség, honvédsereg, 1848, 1849, 175 év, jubileum*

A SZERZŐRŐL:

Dr. Hermann Róbert hadtörténész (DSc), egyetemi tanár

„Isten után legszebb és a legszentebb név / A honvéd-nevezet” – írta másfél évszázaddal ezelőtt Petőfi Sándor. Nincs okunk, hogy ma másképp gondoljuk. A magyar történelem ezeregyszáz éve a kiemelkedő katonai teljesítmények története is. A honfoglaláshoz vezető hadművelet csodálatba ejtette a korabeli Európát, a kalandozásokat pedig máig is a vikingek és a mórok hadjárataihoz hasonlítja a nyugati történetírás. Az Árpád-kori Magyarország a térség jelentős katonai hatalmai közé tartozott, s az évszázadok során bebizonyította, hogy méltó ellenfele a bizánci birodalomnak éppúgy, mint a Német-Római Császárságnak. Anjouházi királyaink kiemelkedő katonai teljesítményei is respektusra készítették ellenfeleiket. Hunyadi János és Mátyás hadjárataiban a kezdeményezőkézség és a távlatos stratégiai gondolkodás egyaránt megjelenik. Közhelyszámba megy, hogy 1526 után Magyarország több mint másfél évszázadon át a kereszténység védőbástyája volt. A kiemelkedő végvári kapitányok hősiességéről egész Európa tudott. A 18. század legszebb haditettei közé tartoztak Hadik András, Nádasdy Ferenc és Kray Pál hadműveletei és csatái, s mi adtuk a világ valamennyi hadseregének a legmagyarabb csapatnemet, a huszárokat. 1848–49 honvédsége a korszak egyik legjobb hadseregét, a cs. kir. armádiát kényszerítette meghátrálásra. Az első világháború magyar katonáinak teljesítménye semmiben sem maradt el a mellettük vagy ellenük harcolókéttól, s a második világháborúnak is megvoltak a maga hősei, akik kiemelkedő haditettekkel hívták fel magukra a figyelmet. 1956 rövid ideig tartó forradalma is az egyéni és közösségi hősiesség számtalan példájával szolgált, egy olyan helyzetben, amikor az országra a legnagyobb szárazföldi hatalom árnyéka vetült, s más hatalmaktól csak szép szavakat kapott, segítséget nem. Amikor kedvezőek voltak a történeti pillanatok, mint 1956-ban vagy 1989–1990-ben, az ország mindig a nyugati civilizáció eszméinek képviselőjévé vált. Büszkék lehetünk arra, hogy Magyarország kezdeményezte a keleti blokk katonai szervezetének, a Varsói Szerződésnek a feloszlását.

Magyarország ezer évét egyszerre jellemzi a megmaradásért, az európai elismertetésért folytatott folyamatos küzdelem, s egyben a nyugati kultúra befogadása és képviselése. Nevezték már ezt az országot a kereszténység védőbástyájának, a népek keresztútjának, kompszágnak; ezek az elnevezések mind arra utaltak, hogy az ország évszázados – gyakran sikertelen – küzdelmet folytatott a függetlenségéért, s eközben Kelet és Nyugat határán

mindkét irányból egyszerre érték jó és rossz hatások. Nemzetként való megmaradásunkban mindenkinél komolyabb szerepe volt Magyarország katonáinak, akik reménytelennek látszó helyzetekben is tették a kötelességüket, védték hazájukat, mentették sebesült bajtársaikat, s elszántan néztek szembe a halállal.

Minden ember életében vannak olyan percek, amikor egyetlen döntésével hosszú évekre vagy akár élete végéig befolyásolhatja a sorsát. A nemzetek és országok történetében is vannak ilyen csillagórák, amikor eldől, fennmaradnak-e, fejlődnek vagy elmaradnak-e? Magyarország és a magyar nemzet életében ilyen pillanat volt az, amikor Géza fejedelem a nyugati kereszténység felvétele s ezzel az országnak a klasszikus európai kultúrkörbe való bekapcsolása mellett döntött. Ilyen óra volt az, amikor István királyunk vállalta a fegyveres küzdelmet a trónkövetelő Koppánnal szemben, s ezzel megvetette az egységes magyar állam alapját. E két döntés nélkül a magyar nép ma már legfeljebb régészek és történészek kutatásainak tárgya lenne, mint a hunok, a gepidák, a gótok, a jazigok, az avarok, a besenyők, akik szinte nyom nélkül tűntek el Európa történetéből, egyetlen nyelvemlék nélkül. A magyarság viszont – egyetlenként a keleti sztyeppékről érkezett nomád népek közül – nemcsak arra volt képes, hogy államot teremtsen, hogy megőrizze nyelvi identitását, hanem fél évezreden keresztül ennek a régióknak a legfontosabb kultúrateremtő és politikai szervező erejévé vált. Olyan erővé, amely visszaverte a besenyők és a kunok támadásait, amely túlélte a tatár pusztítást, s alig egy emberöltő múlva már fél kézzel verte vissza az újabb tatár inváziót. Olyan állam volt ez, amelynek trónjára nyugati dinasztiák vágytak, s amelynek gazdasági erejét és stabilitását felhasználva Nagy Lajos európai politikát folytathatott. Olyan ország volt ez, amely Nagy Lajostól II. Lajosig 150 éven át állt ellen a minden eddiginél komolyabb keleti veszedelemnek, az oszmán hódításnak, s amelyet Zsigmond és Mátyás király egy európai birodalom központjává tett. S amikor Mohácsnál Szulejmán győztes hada összeroppantotta a magyar állam hadseregét, az ország kibírt újabb, közel kétszáz évet úgy, hogy közben a frontvonal a közepén húzódott, s nem telt el szinte egyetlen évtized sem komolyabb háború nélkül.

De túlélte az országot a 150 évet, s amikor az oszmánok kiűzése után meg akarták fosztani alkotmányától, ez a kivérzett nemzet ismét fegyvert fogott, s a Rákóczi-szabadságharc nyolcéves küzdelmében elérte, hogy a katonai vereség ellenére megőrizhesse a Habsburg-birodalmon belüli önállóságát. Amíg a birodalom urai ezt tiszteletben tartották, az ország is áldozott a birodalom sokszor homályos és bizonytalan külpolitikai érdekeiért, pénzzel, emberrel, vérrel. Amikor azonban 1848-ban a Habsburg Birodalmon belül egyenjogúságra törekvő nemzetet fegyveres támadás érte, az szinte egy emberként fogott fegyvert. És bekövetkezett a világcsofás: alig egy évvel születése után a magyar honvédség a határokig kergette a büszke osztrák armádiát. A Habsburg Birodalom urai pedig nem érezték magukat elég erősnek ahhoz, hogy egyedül számoljanak le a magyar szabadságharccal. Ezért kértek fegyveres segítséget – a világtörténelemben példa nélkül álló módon – egy másik nagyhatalomtól, Oroszországtól. És ezt a tényt, a magyar hadsereg, a magyar nemzet erejét, a birodalom belüli erőegyensúlyt volt kénytelen elismerni Ausztria a kiegyezéssel.

Amikor 1867-ben a nemzet és a király megkötötte a kiegyezést, Andrássy Gyula miniszterelnök és honvédelmi miniszter, maga is volt 1849-es ezredes, egyik legfőbb kívánsága a honvédség újjászervezése volt. Erre 1868-ban sor is került. Ezek a honvédek ontották vérüket az első világháború harcaiban Galíciában, Olaszországban, az orosz síkságokon és Szerbiában, s a Monarchia katonai veresége után ők igyekeztek menteni a menthetőt, még 1919 tavaszán és nyarán is, a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének soraiban. Többségüket a hon védelme s nem a népboldogítónak hitt eszmék vitték a harcba.

Az 1920 után újjászerveződő magyar hadsereg is a Magyar Királyi Honvédség nevet viselte. Kiváló tisztikar, elszánt katonák, ám korszerűtlen felszerelés jellemezte ezt a haderőt, amikor az ország 1941-ben belesodródott a világháborúba. Ahogy 1914–1918 között, úgy 1941–1945 között sem elsősorban magyar érdekekért folyt az a háború, amelyben a honvédség több tízezer tagja halt meg, sebesült meg, került fogságba. Ám ez mit sem von le abból a tényből, hogy a harctéren ezek a katonák a bajtársiasság és az önfeláldozás megannyi példáját mutatták. A hadicélok és az elhibázott politikai döntések nem minősítik az ő teljesítményüket. Emlékük megőrzése ezért ugyanolyan kötelességünk, mint az 1848–49-es honvédek emlékének ápolása.

Nem véletlen, hogy az 1948 után kiépülő diktatúrának nem volt szüksége a honvédség elnevezésre. Hiszen a diktatúra urai nem a hon védelmére, hanem internacionalista támadó háborúra készültek. 1956 aztán egyértelműen visszanyúlt az 1848–49-es örökséghez. 1848-ban az idegen csapatok kivonását követelte a Tizenkét pont; 1956-ban a különböző testületek pontjai között ott volt a szovjet csapatok kivonásának követelése. 1956 követelései között ott volt a honvédség számára a nemzeti hagyományokhoz méltó egyenruha bevezetése.

S ha maga a hadsereg – különböző okokból – nem is lett a forradalom és szabadságharc olyan tényezője, mint 1849-ben, az 1956 utáni megtorlás jelzi, hogy a társadalmi haladás és a nemzeti függetlenség ügyének illetően összekapcsolása még így is sokként érte a Moszkva kreatúráinak kormányát. Az 1948–1956 közötti állandó, az 1848–49-es s általában a szabadságharcos hagyományokra történő hivatkozás visszaütött, hiszen a fiatalság 1956-ban az új zsarnokság ellen fordította a megszerzett fegyvereket.

Az 1990-es rendszerváltással a magyar hadsereg ismét visszakapta a Magyar Honvédség nevet. Ez a tény is jelzi, hogy az ország szuverenitásának megőrzését tekinti legfőbb feladatának. Az ország 500 év óta először – s éppen ezer évvel István királyunk uralomra jutását követően – a saját akaratából lett egy katonai szövetség, a NATO tagja; egy olyan katonai szövetségé, amely nem hódítani, hanem békét teremteni, s a megteremtett békét megőrizni akarja.

A magyar katonaság, ezen belül a 150 éves honvédség történetének vannak felemelő s szomorú fejezetei. De ez a múlt így, a maga teljességében a miénk. Nem átírnunk, hanem megértenünk kell a múltat, s a megértés elsődleges feltétele maga a megismerés.

Tudjuk, hogy a 20. század Magyarország történetében a katasztrófák évszázada volt. Az első világháborús vereség, a Tanácsköztársaság, Trianon, a második világháborús katasztrófa, a bolsevizmus mind-mind súlyos sebeket ejtett. De az ország és a nemzet túlélte a trianoni feldarabolatást, túlélte a második világégés pusztításait, nem roppant meg a gerince a sztálinista diktatúra sötét éveiben.

S ha van valami, ami derűlátással tölthet el bennünket az új évszázad és az új évezred elején, az az, hogy mindent kibírtunk, mindent túlélünk. Legyőzőink ritkán jártak jól győzelmeikkel, s mi minden vereségünkből tanultunk. Történeti távlatokban nézve, legyőzve is győztesek maradtunk.

Történelmünk a katasztrófák sorozata mellett a katasztrófákat követő újrakezdéseké is. S reménykedjünk abban, hogy az elkövetkező évszázadokban nem túlélési képességünkre, hanem kezdeményezőképességünkre, ötleteinkre, tudásunkra lesz szükségünk. Reméljük, hogy az eljövendő évtizedekben békefenntartóink, béketeremtőink, hídépítőink lesznek a korszak hősei. Ugyanakkor a napjainkban a szomszédságunkban folyó háború arra figyelmeztet minket, hogy a béke törékeny dolog, s megőrzésében nem hagyatkozhatunk csupán mások jóindulatára vagy nemzetközi szerződések – időnként holt – betűjére. „Ha békét akarsz, készülj a háborúra!” – tartja a régi mondás. Ezért van szükségünk a kor színvonalán álló, erős Magyar Honvédségre.